

Oğuz Türkçesinin Tarihsel Gelişiminde Eski Anadolu Türkçesi

Döneminin Yeri ve Önemi:

1. Eski Anadolu Türkçesi (diğer bir tabirle Eski Türkiye Türkçesi) genel olarak Anadolu beylikleri dönemini temsil eden Oğuzca'dır. Oğuzca 13. yy.'a kadar bütün tarihî dönemlerde genellikle bir konuşma dili olarak varlığını sürdürürken, Eski Anadolu Türkçesi döneminde çok yönlü zengin bir yazı dili haline gelmiştir.
2. Böyle bir gelişmenin ortaya çıkmasında o dönem Anadolu'nun siyasî ve sosyal temsilciliklerini yapan Oğuz-Türkmen Beylerinin büyük payı vardır.
3. Genel Türk dilinin daha önceki tarihî dönemlerinde ortaya konan eserler sayıca sınırlı olduğu halde, Eski Anadolu Türkçesi döneminde Anadolu Beylerinin sosyal ve kültürel öncülükleri sayesinde çok çeşitli alanlarda manzum ve mensur, telif, çeviri ve uyarlama yolu ile yüzlerce eser ortaya konulmuştur.
4. Türklerin 11. Yy.'dan başlayarak İslamî temelde yeni bir kültür alanına geçmiş olmaları, Araplarla ve Farslarla olan kültürel ilişkileri, çeşitli alanlarda özellikle Farsça'dan çeviri ve uyarlama yolu ile Eski Anadolu Türkçesine yapılan aktarmalar da Oğuzca dairesinde gelişen dil ve edebiyatımızın çeşitlenmesine ve zenginleşmesine aracılık etmiştir. Bu dönemde yapılan çeviri ve uyarlamalara Kelile ile Dimne, Kâbusnâme, Marzubannâme gibi eserler örnek verilebilir. Böylece Oğuz Türkçesinin ço çeşitli konulardaki anlatım gücü de ortaya konulabilmiştir.
5. Eski Anadolu Türkçesi'nin böyle bağımsız ve zengin bir yazı dili durumuna gelişi, Oğuz lehçesinin daha sonraki dallanmasında da önemli bir etken olmuş, Türkiye Türkçesinden başlayarak Azerbaycan Türkçesi, Kuzey Kıbrıs Türkçesi, Türkmen Türkçesi ve Gagauz Türkçesi gibi lehçeleri içine alan Güney-batı (Oğuz) Türk lehçeleri grubunun oluşmasında temel olma görevi yüklenmiştir. Eski Anadolu Türkçesi günümüz Türkiye Türkçesi ağızlarının oluşmasına da temel hazırlamıştır.

Osmanlı Türkçesine Geçiş Dönemi

15. yy'ın ikinci yarısı Eski Anadolu Türkçesinin gelişme sürecinde bir geçiş dönemi durumundadır. İstanbul'un fethinden sonra Osmanlı imparatorluğunun büyüme ve gelişmeye başlamasıyla birlikte Türk dilinin yol alışı da farklı bir yönde gelişme göstermiştir. 14. Yy'da Arapça ve Farsça'ya karşı vermiş olduğu mücadelede hayli başarı kazanmış olan Türk dili, bu geçiş döneminde yeniden geriler. Bu dönemde Türkçeye her alanda yabancı kelime ve gramer kuralı girmeye başlar.

Osmanlı Türkçesi ve Türkiye Türkçesine Uzanan Süreçler (16.-19.yy.)

Anadolu'daki Türk yazı dilinin 16.yy'dan 20.yy başına Millî Edebiyat Dönemine kadar uzanan döneme Osmanlı Türkçesi dönemi denir. Esasen 16.yy Osmanlı İmparatorluğunun yükseliş devridir. Bu dönemde (yukarıda da değinildiği gibi) Oğuzca temelindeki yazı dili Arap-Fars dillerinin etkisinde kalmış, "Osmanlı Türkçesi" veya "Osmanlıca" denilen Arapça, Farsça, Türkçe'nin karışmasından karma bir yazı dili meydana getirilmiştir. Edebiyatımızda Klasik devir olarak da anılan bu devirde Osmanlı Türkçesiyle 16.yy'da nazım dilinde eserler veren şairlerin başında Fuzulî ve Bakî gelir.

Osmanlı Türkçesinin 20.yy'daki Türkiye Türkçesine uzanan ve bir sadeleşme döneminden de geçmiş olan 1860-1911 yılları arasındaki aşamaları kendi içinde Tanzimat Dönemi Osmanlı Türkçesi, Servet-i Fünûn ve Fecr-i Atî dönemleri Osmanlı Türkçesi gibi alt basamaklara ayrılabilir.

Osmanlı toplumu 1839 Tanzimat hareketi ile başlayan Batı'ya yönelik döneminde yeni gereksinimlerle Osmanlı Türkçesinde bir iyileştirme gereği doğmuş ve dilde "sadeleşme" hareketi başlamıştır. Tanzimat döneminde (1860-1896) ileri sürülen görüşler bir sonraki edebî dönemi temsil eden Servet-i Fünûn (1896-1901) döneminde de süregelmiştir.

1911 yılında Selanik'te kurulan "Genç Kalemler" dergisi etrafında toplanan Ali Canip, Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp, Kâzım Nami, Âkil Koyuncu gibi "Yeni Lisan" temsilcileri İstanbul ağzına dayalı canlı bir yazı dilinin oluşturulması görüşünü benimsemişlerdir. Amaçları dil ve edebiyatımızın doğu ve batı taklitçiliğinden kurtararak yerli dil ve edebiyata dönülmesiydi.

Modern Güney-Batı Oğuz Türk Lehçelerinin Şekillenmesi

Oğuzcanın tarihî gelişme sürecinde Anadolu sahası için son halkayı **Türkiye Türkçesi** oluşturur. Türkiye Türkçesi, temelde günümüz Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde konuşma ve yazı dili olarak kullanılan Türkçeye verilen addır. Niteliği bakımından Osmanlı yazı dilini konuşma diline yaklaştırma ve konuşma dilinden yeni, sade bir yazı dili yaratma çabalarından, yani dildeki milliyetçilik akımı ve Yeni Lisan hareketinden temelini almıştır. Cumhuriyet döneminde Dil devrimi ile iyice şekillenmiştir.

Eski Anadolu Türkçesinin bugünkü Azerbaycan coğrafyasında geçirdiği değişim ve gelişme süreci ise günümüz Azerbaycan Türkçesinin şekillenmesinde etkili olmuştur. Diğer bir deyişle Azerbaycan Türkçesi de Eski Anadolu Türkçesinin bir uzantısı durumundadır. 14.-15.yy'lar Eski Anadolu Türkçesindeki özelliklerin bir kısmı Azerbaycan Türkçesi metinlerinde de yer almaktadır.

Osmanlı topraklarında, Selçuklular ve hatta öncesinden beri varlığını sürdüren, Oğuzların diğer kolları da (yani Gagauz, Horasan ve Halaç Türkleri) Osmanlı'nın dağılmasından sonra dahi buldukları coğrafyalarda Oğuz temelinde gelişen dillerini korumuşlar ve her birinin konuştuğu Türkçe bugün içinde buldukları coğrafyanın sosyal ve siyasal yapısına göre farklılıklar göstermekle birlikte Oğuz Türk lehçeleri arasındaki yerini almıştır. Bunlar arasında Türkmenlerin (Oğuzların) dili Irak, İran, Suriye ve Türkmenistan coğrafyasına yayılmakla daha fazla çeşitlilik göstermektedir.